

Valtioneuvoston periaatepäätös mielenterveyden edistämisestä

Sosiaali- ja terveysministeriössä on vuoden 2024 aikana valmisteltu periaatepäätös mielenterveyden edistämisestä. Periaatepäätöksen taustalla on pääministeri Orpon hallitusohjelman kirjaus: *Mielenterveysstrategia 2020–2030 -työssä tunnistettuja toimia jatketaan osana hallituksen toimia mielenterveyden edistämiseksi. Lisäksi jatketaan itsemurhien ehkäisyohjelman toimeenpanoa.*

Tausta

Kansallinen mielenterveysstrategia 2020-2030 varmistaa mielenterveyspolitiikan jatkuvuutta, tavoitteellisuutta ja ajantasaisuutta; strategian tueksi kukin hallitus määrittelee hallituskauden mielenterveyspoliittiset painopisteet, toimeenpanon keinot ja välineet. Periaatepäätös on myös osa mielenterveysstrategian ja sen sisältämän itsemurhien ehkäisyohjelman toimeenpanoa tällä hallituskaudella. Marraskuussa 2023 sosiaali- ja terveysministeri Juuso ja sosiaaliturvaministeri Grahm-Laasonen hyväksyivät mielenterveysstrategian toimeenpanon suunnitelmaan liittyvän mielenterveyden edistämisen periaatepäätöksen valmistelun. Valmistelusta ja toimeenpanon seurannasta vastaamaan asetettiin Mielenterveysstrategian ministeriöiden välinen yhteistyöryhmä kaudelle 2023-2027. Yhteistyöryhmän vetovastuu on sosiaali- ja terveysministeriössä ja ryhmä koostuu eri ministeriöiden edustajista sekä pysyviä asiantuntijoista Työterveyslaitokselta, Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta ja sosiaali- ja terveysministeriöstä. Ryhmän työssä on ollut mukana valtiovarainministeriön, oikeusministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, ympäristöministeriön, maa- ja metsätalousministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön, sisäministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön sekä puolustusministeriön asiantuntijajäseniä. Periaatepäätös on valmisteltu laajassa poikkihallinnollisessa yhteistyössä eri hallinnonalojen, tutkimuslaitosten ja järjestöjen sekä muiden sidosryhmien kanssa.

Yhteenveto

Kansallisessa mielenterveysstrategiassa on kuvattu mielenterveyslinjaukset ja niiden sisällölliset tavoitteet sekä itsemurhien ehkäisyn tavoitteet vuoteen 2030 mennessä. Linjaukset ovat: mielenterveys pääomana, lasten ja nuorten mielenterveyden rakentuminen arjessa, mielenterveysoikeudet, ihmisten tarpeiden mukaiset ja laaja-alaiset palvelut sekä hyvä mielenterveysjohtaminen. Periaatepäätöksen rakenteena ovat mielenterveysstrategian neljä mielenterveyslinjausta ja palveluja koskeva linjaus siltä osin, kun siihen liittyy eri hallinnonalojen välistä yhteistyötä sekä itsemurhien ehkäisyohjelman tavoitekokonaisuus. Periaatepäätöksen näkökulma on mielenterveyden edistäminen. Sillä tarkoitetaan erilaisia ihmisen voimavaroja vahvistavia toimintoja ja toimenpiteitä, jotka auttavat toimimaan arjessa ja sen muutoksissa sekä kriiseissä. Merkittävin osa mielenterveyden ja mielen hyvinvoinnin edistämisestä tapahtuu sosiaali- ja terveydenhuollon ulkopuolella.

Periaatepäätöksessä on listattu edellä mainittujen tavoitekokonaisuuksien alle eri ministeriöiden vastuulla olevia mielenterveyden edistämisen poikkihallinnollisia ja yli sektorien ulottuvia toimenpiteitä vuosille 2024-2027. Kunkin toimenpidekokonaisuuden lisäksi periaatepäätöksessä on kuvattu muutamia pidemmän aikavälin tavoitteita. Mielenterveyttä ja mielen hyvinvointia voidaan vahvistaa tietoisesti yhteiskunnan eri hallinnonalojen yhteistyöllä ja konkreettisilla toimenpiteillä, joita ovat esimerkiksi väestön mielenterveysosaamisen vahvistaminen, vanhemmuuden tukeminen, riittävän toimeentulon varmistaminen, perheiden ja parisuhteiden tukeminen, kiusaamisen ja syrjinnän vastainen työ, yksinäisyyden ehkäisy,

harrastus-, liikunta-, taide- ja kulttuurimahdollisuuksien luominen kaikille, työhyvinvoinnin edistäminen ja elin- ja kasvu ympäristön turvallisuudesta huolehtiminen.

Periaatepäätöksessä tuodaan esille, että mielenterveys on kaiken terveyden ja hyvinvoinnin kulmakivi, ja että vastuu mielenterveyttä edistävästä toimista ja ongelmien ehkäisystä kuuluvat kaikille yhteiskunnan toimijoille ja eri hallinnonaloille sekä niiden eri tasoille. Pitkäjänteisen kehittämisen, konkreettisten ja vaikuttavien toimenpiteiden ja koulutuksen tueksi tarvitaan ajantasaista tutkimustietoa mm. väestön ja eri ikäryhmien mielenterveyden ja mielen hyvinvoinnin tilasta, itsetuhoisuudesta ja sen tausta- ja riskitekijöistä, mielenterveysoireilusta ja psyykkisen kuormittuneisuuden syistä ihmisten arjessa, perhe-elämässä, koulussa, opiskelussa ja työelämässä sekä mielenterveys-, päihde- ja riippuvuuspalvelujen käytöstä ja saatavuudesta.

Periaatepäätöksen liitteet sisältävät periaatepäätöksen sisältöä tukevaa tietoa. Eri ministeriöiden strategioissa ja ohjelmissa näkyvät mielenterveys ja sen edistäminen. Usein näkökulma on poikkihallinnollinen ja ongelmia ehkäisevä. Joitakin näistä strategioista ja ohjelmista on avattu liitteessä 1. Mielenterveyden edistämisen toimien lisäksi hallitusohjelma sisältää useita kirjauksia ja toimenpiteitä mielenterveysstrategian toimeenpanoon liittyen, kuten mielenterveys-, päihde – ja riippuvuuspalvelujen kehittämisen toimenpiteitä. Näitä on kuvattu puolestaan liitteessä 2.

Periaatepäätöksen mukaan mielenterveyden poikkihallinnollinen ja sektorit ylittävä edistäminen edellyttävät laaja-alaista ja suunnitelmallista eri ministeriöiden ja muiden toimijoiden välistä yhteistyötä ja toimenpiteitä sekä toimenpiteiden seuranta- ja vaikutusten arviointia. Periaatepäätöksen toimeenpanosta tehdään erillinen toimeenpanosuunnitelma, jossa kuvataan eri toimenpiteiden vastuu- ja yhteistyötahot sekä seuranta- ja arviointimittarit. Tämän konkreettisen työn tueksi tullaan nimeämään monialainen ohjaus- ja työryhmä, jossa on edustajia kansalaisjärjestöistä, tutkimuslaitoksista ja muista sidosryhmistä. Mielenterveysstrategian ministeriöiden välinen yhteistyöryhmä jatkaa nykyisellä kokoonpanolla poikkihallinnollisen mielenterveystyön- ja politiikan ml. itsemurhien ehkäisyn toimenpiteiden ohjausta sekä vastaa periaatepäätöksen toimenpiteiden vaikutusten seuraamisesta ja raportoinnista tämän hallituskauden ajan.